

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. rugsėjo 16 d. *

Pagerbėme 1942–1943 metais sušaudytus ministrus

„Čia, dvylika kilometrų nuo Jekaterinburgo, yra Memorialas – bendra tūkstančių nekaltai nužudyti žmonių, sovietinio režimo aukų kapavietė... Neįmanoma patikėti, kad tokiam kulkliame žemės lopinėlyje palaidota, ne, tiksliau, numesta ir užkasta, apie dvidešimt tūkstančių žmonių... Ko sieljasi, kokias kraupias praeities paslapatis saugo aukštį medžiai, nebylūs liudininkai žmonių piktadarybių, kurių pėdsakus bandyta paslėpti šioje vietoje?...“ – tai Tanios Koniuševos mintys Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro išleistame lankstinuke apie 1942–1943 metais Sverdlovske sušaudytus Lietuvos piliečius. Taip ir vadinas paroda, kuri visą rugsėjį eksponuoja Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje, Kaune.

Memorialiniame komplekse, kuriamo užkasta apie 20 tūkstančių politinių represijų aukų, ilsisi nuo 1942 metais liepos mėnesio iki 1943 metais vasario mėnesio Sverdlovske srities NKVD valdybos vidaus kalėjimo rūsiuose sušaudyti 77 Lietuvos piliečiai, tarp jų – aštuoni 1918–1940 metų Lietuvos Respublikos Ministru kabineto nariai – Ministras pirmininkas Pranas Dovydaitis, vidaus reikalų ministrai

Petras Aravičius, Antanas Endziulaitis ir Zigmantas Pranas Starkus, susiseikimo ir užsienio reikalų ministras Valdemaras Vytautas Čarneckis, švietimo ministras Kazimieras Jokantas, krašto apsaugos ministras Juozas Papečkys ir finansų ministras Jonas Sutkus.

Jie kartu su šimtais kitų valstybės tarnautojų, visuomeninių organizacijų narių, karininkų, teisininkų, viešosios, saugumo, pasienio policijos pareigūnų, geležinkelio tarnautojų, verslininkų, mokytojų, ūkininkų ir žurnalistų 1941 metų birželio 14 dieną buvo suimti Kaune. Geležinkelio stotyje jie buvo atskirti nuo šeimų ir išodinti į A raidė pažymetus vagonus, šeimos narius išodino

ipažymėtus Braide. Ištremė į Komiją, Altajaus ir Krasnojarsko kraštus, Tomsko sritį. 1942 metais dauguma šeimų perkelėtos į Jakutijos šiaurę prie Laptevų jūros. Renginį, skirtą Laisvės dienai paminti, pradėjo LR Seimo narė Vincė Vaidavutė Margevičienė, skaitydama sušaudytų ministru pavardes. Tylos minute pagerbus jų atminimą, renginio vedėjas Vilnius Kaminskas apžvelgė 1918–1940 metų dvidešimt vienoje vyriausybėje dirbusių Ministru kabineto narių liki-

mus. Kodėl Rusija palaiko tokį lyderį, kaip turėtų atrodyti Rytų Europa ir kitokius aktualius klausimus gvildenė prof. Valdas Rakutis, aiškindamas Sovietų sąjungos griuvimo priežastis.

Sio renginio sumanytoja ir globėja LR Seimo narė V.V. Margevičienė minėjimui baigiantis visiems padėkojo: „Nuoširdžiai dėkoju prof. Valdui Rakutiui už įdomų pranešimą, Pauliaus Petrausko muzikiniam kolektivui (Inai Kovaliovai ir Aurimui Birzai) už

įtaigias, abejingų nepliekančias dainas bei visiems susirinkusiems. Labai džiaugiuosi, kad jūsų tiek daug susirinko. Tai rodo, kad mūsų pilietišumas ir patriotišumas atgimsta ir auga, kad mums yra svarbios istorinės datos, kad norime girdėti ir žinoti, koks sunkus kelias vedė į Nepriklausomybę. Džiaugiuosi, kad kartu mokomės istorijos, kuri su pirmuoju įkvėpimu tampa reikalinga kaiporas ar vanduo“.

Audronė KAMINSKIENĖ

Gyva Baltijos kelio dvasia

bei už parūpintą transportą.

Laikas bėga. Dėvėsi ne tik palikimas, kurį dar sugebame atnaujinti ir atkurti, kaip kelio Panevėžys–Pasvalys kairėje stovėjusi nuvirtusį kryžių atstato geris valios žmonės. Dėvėsi ir žmonės. Kasmet mažėja turinčių jėgų veiklių žmonių, nepabūgtančių vėjo ir darganos, kurie aukoja savo laisvalaikį. Pasilgstame jaunų balsų, klausame, kur gi mūsų vaikai ir vaikaičiai, kur jau nimas. Juk galėtų moksleivai skirti nors vienintelę atostogą dieną senelių ir tėvų atminties pagerbimui, jų laisvės troškimo siekiui pažymėti. Nemenkinkime ir savo kaltęs: galėtume glaudžiau bendrauti ne istorijos pamokoje, o nuoširdžiai pokaibje papasakoti, apie žmogaus nuvertinimą, kai buvo nesvarbu nei žmogaus likimas, nei jo gyvybė, nei kančia. Senoje, dar tarpukario metu spaustintoje knygoje skaičiau eiles, kurių iš atminties ištinti nepajėgė nei laikas, nei gyvenimo skersvėjai:

„Močiutės pasakoje seniai girdėjau,
Kaip varė žmones svetimon šalin.
Maišeliai per pečius, o širdį
taip skaudejo,
Ir žemė buvo liūdesiu žalia
Ir nešės jie, kiekvienas nešės
saują žemiu
Už upių tolimumą, už kalnų.
Kad nors tada, kada užguls
sapnai neramūs,

*Pajustų žemę tėviškės nors
tarpa delnų.“*

Daug ką galėtume padaryti, jei užtektų jėgų ir geranoriškumo aplink. Plačiau reklamuotume apie savo renginius, jei laikraščiai, taip brangiai vertinantys spausdintą eilutę, prisidėtų prie gerų darbų ir idėjų platinimo. Neabejoju, tiražas tik augtų.

Gerai, kad Baltijos kelio dvasia gyva mūsų atmintyje. Ir ne tik atminty –

gyvenime: gerbdami savo papročius gerbiame ir tautos istoriją. Ji viena vienai mūsų tautai, tad neleiskime jos iškraipyti, rašyti ją su klaidomis kitų naujų. Praeiname Baltijos kelio metu pastatytą kryžių, nukeliame kepurę pagarbinti Rūpintojėli, dešimtmečius saugant mūsų žemę, mūsų kelius, kad neisklystume į šunkelius ir liktume ištikimi savo Žemės ir Dievo vaikai.

Algirdas BLAŽYS

Rudenėjanti saulė auksino laukus, kai 1989 metų rugpjūčio 23 dieną per visą Baltijos šalį – Lietuvą, Latviją, Estiją gyva grandine nusidriekė žmonių eilė. Ėjo ir važiavo jie iš visų mūsų žemės kampelių. Ir neše jie kiekvienas savo širdys užkauptą lūkestį – Laisvės ilgesį. Kiekvienas norėjo palikti Laisvės kelyje dalelę savo krašto, dalelę širdies – pastatyta kryžių iš téviškės žemėj augusio beržo ar ažuolo, paminklėlį iš granito, kuriame nagingu rankų iškalti tikėjimo ir meilės žodžiai... Daug skausmo, lūkesčių ir vilties sudėta prie Baltijos kelypalikytu atminimo ženklu.

LPKTS Panevėžio filialo nariai kasmet Baltijos kelio minėjimo išvakarėse, pagerbdami visus, stovėjusius tą istorinę dieną kelyje, aplankojų paliktus, bet nepamirštus atminimo ženklus, sutvarko aplinką, pasodina gėlių. Ačiū šiaisiai metais penkiasdešimties kilometrų Baltijos kelio atkarpoje dirbusiems filialo nariai – Marijai Žarnauskienei ir Bronei Vaičiulionienei, gėlėmis dabinuojoms kryžius ir paminklus, Jonui Tvaskai, dalgui atvėrusiam piktžolių užgožtus žiedus ir foto objektu parodžiusiam mums jų grožį, Reginai Pleškienei, pasirūpinusiai sėkmės išvyka, Vladislavui Kučiui ir Marijonui Mincei, pasidarbavusiems kastuvėliais, Eugenijai Daukšienei, pakvietusiai ir padėjėja. Dėkojame Panevėžio rajono savivaldy-

Šiluovoje šventėme Gailestingumo jubiliejų

Rugsėjo 7–15 dienomis, švenčiant ypatingąjį Gailestingumo jubiliejų, Lietuvos tikintieji gausiai dalyvavo Švč. Mergelės Marijos gimimo (šilinės) atlaiduose. Daugeli sužavėjo bažnyčią ir aikštę nuspalvinusios gyvų gėlių kompozicijos. Jas visą savaitę prieš atlaidus kūrė Kauno Karaliaus Mindaugo profesinio rengimo centro moksleiviai ir mokytojai.

Floristinės kompozicijos atspindi keletą esminiu šių atlaidų šventimo temų. Šventieji Gailestingumo metai, kuriuos švenčiame apmąstydam Viešpaties žodžius: „Būkite gailestingi, kaip ir jūsų Tėvas gailestingas“ (Lk 6,36) – tai privilegijuotas laikas savo gyvenimą praturtinti gailestingumo darbais. Šiluvos Švč. Mergelės Marijos Gimimo atlaidai šiais metais tikinčiųjų, atvykstančių prašyti Dievo Motinos užtarimo ir palydėjimo Dievo Gailestingumo link, laukė pasipuošę gailestingosios meilės spalvomis.

Šiluva – lietuviškoji Kana. Cia Motina Marija rodo į Sūnų: – „Idant nepriatrūktu gyvenimo džiaugsmo, pasitikėkite mano Sūnumi, darykite tai, ką Jis sako, ko Jis moko...“ Cia, Šiluovoje, mūsų dangiškosios Motinos artumoje, visu grožiu išskleidžia Bažnyčios tradicijoje gimės liaudiškasis maldingumas Dievo Motinai, vedantis prie Eucharistinio Jėzaus pokylio. Cia mes dėkinga širdimi garbiname Dievą, dėkodami Jam už Motiną ir Jos apsireiškimą.

„Jėzus Kristus yra Tėvo gailestingu-

moveidas“ – tai pirmasis popiežiaus Pranciškaus teiginys Gailestingumo ypatingojo jubiliejaus paskelbimo bulėje „Misericordiae vultus“. Šie žodžiai – ne tik geras krikščionių tikėjimo slėpinio apibendrinimas, bet ir puikus argumentas, kalbantis apie Gailestingumo metų minėjimo Šiluovoje prasmungamą. Šiluvos Dievo Motina, tikinčiųjų maldingumo tradicijoje gavusi Ligonių sveikatos titulą, čia yra gerbiama kaip Dieviškojo rūpesčio žmogumi versmė ir kelrodė. Pirmiausia todėl, kad Marija yra žemiškoji Motina Jėzaus iš Nazareto, kuriame „Tėvo gailestingumas tapo gyvas bei regimas“, o taip pat todėl, kad Jos motiniškas rūpesčis Lietuvoje jau 400 metų kviečia grėžtis į Sūnų, į Tėvo Gailestingumo Veidą. I Veidą, kurio žvilgsnis paliečia žmo-

gu su tokia meile, kad jis guodžia, kelia, gydo, pakeičia žmogaus gyvenimą....

Visi esame šio gyvenimo piligrimai, įeinantys ir išeinantys pro kasdienybės ir švenčių duris. Kiekvienų durų slenkstis nurodo žingsnį, kurį žmogus kviečiamas žengti: duris reikia atidaryti, už durų atsiveria kitas horizontas, naujų galimybių erdvę, viltis. Peržengdami Šventųjų durų slenkstį, leidomės aplėbiami Dieviško gailestingumo ir įsipareigojome būti gailestingi kitiems. „Dievo durys visada atviros“ – sakė popiežius Pranciškus skelbdamas Šventuosius metus. Tereikia žengti į Jo glėbą. Šiluvos piligrimai kviečiami žengti pro Gailestingumo

Gėlėmis išpuoštoje koplytėlėje kalba Kauno Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centro floristikos profesijos mokytojas ekspertas Marius Gvildys

duris, kurios yra šventųjų metų akcentas, kviečiantis krikščionį už jų matyti Kristą, sakant: „Aš esu vartai. Jei kas eis per mane, bus išgelbėtas...“ (Jn 10, 9).

**Dr. Vilija KARALIŪNAITĖ,
Šv. Ignaco Lojolos kolegijos
vadovė dvasiniams ugdymui,
direktorius pavaduotoja**

Lietuvos laisvės armijos karių ir rėmėjų sąjunga vėl gyva

Rugsėjo 9 dieną Rietavo Oginskių istorijos muziejuje buvo triukšminga nuo bendravimo kalbų, įvairių išpuodžių. Vyko Lietuvos laisvės armijos sąjungos metinė ataskaitinė konferencija. Cia, į organizacijos buveinę, rinkosi ne tik jos nariai, bet ir norintieji jais tapti. Būsimų LLA sąjungos narių kandidatūros jau buvo apsvarstyti organizacijos tarybos posėdyje. Muziejaus direktorius Vytas Rutkauskas susirinkusiuosius trumpai supažindino su Oginskių ir muziejaus istorija. Pagal sudarytą konferencijos dienotvarkę, sugiedoję valstybės himną, tylos minute pagerbę į Amžinybę išėjusius, žuvusius už Lietuvos Nepraklausomybę. Išklausyta sąjungos pirmininkės Irenos Giedraitienės ataskaita už 2015 veiklos metus. Nors organizacija negausi narių, tačiau buvo įvykdyti du projektai: paminėtos Lietuvos laisvės armijos įkūrėjo Kazio Veverskio 70-osios žūties metinės, bendradarbiaujant kartu su LPKTS Šilalės filialu suorganizuotas žygis Žemaičių apygardos Satrijos rinktinės partizanų takais. Aplankėme Lietuvos partizanams skirtus paminklus jų žūties vietose.

Po revizoriaus ataskaitos už 2015 metų vykdytą finansinę-ūkinę veiklą LLA sąjungos pirmininkė papasakojo apie atkurtos organizacijos išlikimą. Ji priminė, kaip kūrėsi ši organizacija 1941 metų gruodžio 13 dieną karininko Kazio Veverskio iniciatyva. Tai buvo

slapta, politinė organizacija, kurios tikslas – ginkluotu būdu iškovoti Lietuvos nepriklausomybę. LLA tapo ginkluotojo partizaninio karo, kuris Lietuvoje tėsesi beveik dešimtmetį, pradininkė.

Ši organizacija atsikūrė po penkiolikos nepriklausomybės metų. 2005 metų balandžio 9 dieną Kauno įgulos karininkų ramovėje įvyko istorinė konferencija „Lietuvos laisvės armija – lietuvių tautinė pasipriešinimo organizacija“. Po jos atkuriama susirinkime nutarta atkurti vienuomeninę organizaciją Lietuvos laisvės armijos karių ir rėmėjų sąjunga. Iš-

rinkta taryba ir kitos valdymo struktūros. Tuomet anketas – prašymus stoti į organizaciją pateikė 45 nariai, vėliau skaičius didėjo. Dauguma narių buvo 1941–1953 metų kovų dalyviai. Tačiau gyvenimas negailestingas – leidės prisiminti jaunystės dienų organizaciją, praeitus sovietinius lagerius, pasidžiaugti Lietuvos nepriklausomybe – kviečia palikti ši pasaulį... Likusieji organizacijos veikloje dalyvaujant nepajėgūs, pabendrautis galima tik juos aplankius.

2015 metų metinėje konferencijoje

rūpinasi ir LLA sąjungos organizacijos reikalais. Abu yra tarybos nariai, Antanas Rašinskas – pirmininkės pavaduotojas.

LLA sąjungos pirmininkė, talkininkaujant pavaduotojui, 33 kandidatams į LLA sąjungos narius įteikė nario bilietus, prisegė ženkliuką, įteikė organizacijos lankstinuką. Likusieji kandidatai bus apsvarstyti taryboje, priėmimo iškilmes kitoje konferencijoje. Organizacija nežlugs, gaivins tautos istoriją.

Irena GIEDRAITIENĖ

Įvykiai, komentarai

Nematomas ginklas

Nepamenu tiksliai, kuris iš Lietuvos valdovų, patraukęs prieš nepaklusnų rusų miestą, pirma savęs paleido gandą apie galingą patranką, galinčią vienu šūviu paversti griuvėsiams visą miestą. Žinoma, kaip tik tą patranką jis ir atsiveža nepaklusniesiems bausti. To užteko, kad miestas nuolankiai atidavė raktus Lietuvos valdovui ir prisiekė būti nuolankiu pavaldiniu. Galima vadinti tai legenda, bet jeigu taip teigia metraščiai, vadinasi, kažkas panašaus vyko, ir tenka pripažinti, kad žodžiai kartais padaro didesnį poveikį nei kumštis. Apie žodines poveikio priemones labiau susimąstyta po Pirmojo pasaulinio karo – amerikiečiai buvo įkūrė specialų propagandos tyrimų institutą, kurio vienas iš tikslų buvo visuomenės mokymas atpažinti propagandą. Priežastis tam buvo rimta – daugėjant informacijos kiekiui ir plintant jos sklaidos priemonėmis suabejota, ar visuomenė sugebės išlaikyti kritinį požiūrį. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui instituto veikla nutrūko, tačiau specialistų atlilikti darbai padėjo pamatus nuodugniams propagandos metodų ir požiūriui tyrimui.

Stalino saulė parsivežė patys

Savaime suprantama, propaganda irgi tobulėjo – ypač į aukštumas ją iškėlė sovietų ideologai. Ir ne tik kėlė, bet ir darbais įtvirtino: prisiminkime

vienu liūdną mūsų tautos istorijos epizodą, kaip 1940 metų rugpjūtį keli „visuomenės veikėjai“ parvežė „Stalino saulę“. Atrodytu, visi žinom, jog tai buvo blefas, kad tie žmonės neatstovavo lietuvių tautai, bet... užteko jų dalavimo, kad ir šiandien Kremliaus propagandistai teigtų, jog lietuviai patys pasiprašė į Sovietų sąjungą. Štai kiek nedaug reikėjo tais 1940-aisiais, kad šiandien būtume besiginančių pozicijoje, bandančių paneigtį akivaizdų melą, beje, sklindantį iš tų pačių raudondančių mūrų. Tiesos dėlei reikia pabrėžti, kad tais lemtingais laikais eliniai Lietuvos piliečiai nebogai susigaudė politinėje situacijoje, tačiau nieko pakeisti negalėjo – juk šalies vadovybė buvo priėmusi sprendimą nesipriešinti okupacinei sovietų kariuomenei. Netrukus žvériška prievara įvarė žmones į kampą, nesitaikiusieji su okupacija krito nelygioje kovoje, kiti buvo ištremti, kiti dantis sukandę kentėjo, o dar kiti nuolankiai nuėjo tarnauti okupantui ir bėgant laikui tapo ne šiaip tarnais ar jo valios vykdytojais, bet (kaip toje pasaikoje apie drakoną) patys pavirto savo krašto okupantais, įteisinusiais sovietų valdžią Lietuvoje. Nepaisant keilių disidentų pasiaukojimo, dauguma lietuvių jau po poros dešimtmečių nekėlė klausimo apie sovietų valdžios teisėtumą. Augo nauja karta, užliūliuota sovietinės propagandos apie

„darbininkų ir valstiečių valdžią, kurią šviesų žmonijos rytojų“.

Ar šiandien tokį vežėjų atsirastu?

O šiandien, kai Lietuvos vadovai patvirtino neabejotiną ryžtą priešintis Rusijos agresijai ir tarptautinės bei vidaus politikos veiksmai rūpinasi didesniu šalies saugumu, norėtusi tikėti, kad ir visuomenės absoluti dauguma mano ne kitaip. Deja, abejojančių Lietuvos galimybėmis apsiginti ar būti apgintai – apstu. Ir netgi atvirai varančių prokrelišką politiką yra – jie netgi kandidatuoją į Seimą! Pasižiūrėkite, kokias „tiesas“ propaguoja A. Paleckio arba R. Paulausko partijos. Arba paklausykite, ką kalba Seimo narys Petras Gražulis susitikimuose su rinkėjais (viename susitikime su rinkėjais jis aprėkė moterį, išdrėsusią suabėjoti jo nupieštu juodžiausiu Lietuvos paveikslu). Jeigu taip kalba, neduokdie, būsimi ir esami Lietuvos seimūnai, tai ko norėti iš paprasto darbininko, kuris sovietmečiu nebogai gyveno tik todėl, kad turėjo galimybes pasivogti iš darbovietės kokios nors produkcijos, o dabar koneveikia nepriklausomą Lietuvą, nes nebegali vogti? O jei jis palai-kymo sulaukia, pavyzdžiu, dar ir per „Pūko“ radiją, – Kremliaus sékmę garantuota, jam nebus sunku surasti „Putino saulės“ platintojų. Girdint, kaip radijo laidos vedėjai pritariamai kudakuoj, kad Lietuvoje blogai, nes

buvo išardytu kolūkiai ir kaime žmonės neturi darbo, kyla nenumaldo-mas noras išmesti pro langą radiją su visais vedėjais (ne todėl, kad jie nesupranta, jog kaime žmogus visada turi darbo, bet kad smaginasi atlikdami naudingą idiotų funkciją). Kam jie reikalingi, jei kritinio mąstymo nerasta. O gal toks radijo savininkų tikslas? Tuomet kyla klausimas, kam dirba toks radijas?

Nors ir pavėluotai, bet susigriebta – apie Rusijos keliamas grėsmes kalbama rimtai ir motyuotai. Šiandien jau nesijuokiamą iš perspėjimų ir pastebėjimų dėl Kremliaus propagandos, darančios įtaką ne tik buvusioje „sovietinėje erdvėje“, bet ir visame pasaulyje. Atrodo neįtikėtina, bet Putino čekistų voratinkliai apraizgę net Ameriką. Tai matome iš JAV prezidento rinkimų, kur paviešinami vie-nam pretendentui, palankiai vertinamam Kremliaus, naudingi konkuren-to „kompromatai“ (komprimituo-janti medžiaga), o įtarimai, kas tai ga-lėjo padaryti, krenta ant rusų progra-mišių, įsilaužiusių į demokratų kom-piuterius.

Teisus buvo „The Economist“ vyres-nysis redaktorius britas Edvardas Lukas, pasakės, kad „Vakarai per ilgai mie-goj“: kol Vakarų pasaulis džiaugėsi pasibaigusiu Šaltuoju karu, pralaimėjusioji pusė nesnaudė ir rengė revanšą.

Gintaras MARKEVIČIUS

Svarbūs valstybės vadovės Dalios Grybauskaitės susitikimai

Rugsėjo 8 dieną Vilniuje Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė susitiko su Vokietijos gynybos ministro Ursula von der Leyen. Susitikime kalbėta apie Lietuvos ir Vokietijos bendradarbiavimą stiprinant regiono saugumą ir Varšuvoje patvirtintą NATO gynybos bei atgrasymo priemonių įgyvendinimą.

Pasak šalies vadovės, Vokietija yra galingiausia ekonominė ir politinė galya Europoje, todėl šios valstybės lydereystė užtikrinant NATO rytinio flango saugumą yra labai reikšminga Lietuvai bei kitoms Baltijos šalims.

Atsižvelgdama į įtemptą saugumo situaciją NATO pasienyje, Vokietija ėmėsi vadovaujamo vaidmens formuojant tarptautinį NATO batalioną Lietuvoje. Prie šio bataliono taip pat prisijungs Belgijos, Olandijos, Liuksemburgo, Norvegijos ir Prancūzijos kariai. Planuojama, jog batalionas bus galutinai suformuotas ir pradės funkcionuoti visa sudėtimi jau 2017 metais.

Tarpautiniai NATO batalionai, vadovaujami Jungtinės Karalystės, Kanados ir JAV, bus atitinkamai dislokuoti Estijoje, Latvijoje ir Lenkijoje.

Prezidentės teigimu, Vokietija yra mūsų partnerė ir modernizuojant Lietuvos karines pajėgas, ginkluotę bei kitą karinę techniką. Mūsų šalis jau įsigijo vokiškas haubicas „PZH2000“. Pasirašyto sutartys su Vokietijos gamintojais dėl vienų moderniausiu pa-saulių pėstininkų kovos mašinų

„Boxer“ ir automatų bei granatsvaidžių įsigijimo.

Šiuo metu Vokietijos oro pajėgos kartu su Prancūzijos naikintuvaus vykdo Baltijos šalių oro policijos misiją.

Ministrė pasiūlė Lietuvai pasinaudoti Vokietijos gynybos ministerijos patirtimi, kaip užtikrinti skaidrų lėšų panaudojimą vykdant viešuosius pirkimus, ir pakvietė mūsų šalies atstovus atvykti susipažinti su savo sistema.

Rugsėjo 9 dieną Vilniuje Lietuvos Respublikos Prezidentė D. Grybauskaitė susitiko su Europos Vadovų Tarybos Pirmininku Donaldu Tusku. Susitikime aptartas pasirengimas ES-27 valstybių vadovų susitikimui, kuris įvyks kitą savaitę Bratislavoje ir bus diskutuojama dėl Europos Sajungos ateities.

Šalies vadovė pabrėžė, jog „Brexit“ balsavimas atskleidė visos ES problemas. Susidūrus su šiandienos iššūkiais, tokiai kaip nestabili ekonominė situacija, nedarbas, masinė migracijos krizė, terorizmas, Europa nesugeba greitai ir veiksmingai jų atremti. O tai mažina žmonių pasitikėjimą visa ES ir skatinia euroskeptikų bei populistių jėgų sustiprėjimą.

Prezidentės teigimu, būtina labai atsakingai atsižvelgti į „Brexit“ pamokas ir pateisinti ES piliečių lūkesčius. Šiuo metu vienas pagrindinių ES tikslų užtikrinti, kad visi ES piliečiai jaustusi saugiai. Tai pasieksime veiksmingai stiprindami išorės sienų apsaugą, stiprindami ES pajėgumus efektyviai at-

remti hibridines, kibernetines ir energetinio saugumo grėsmes bei keisda-mies informacija apie teroristus.

Pasak Lietuvos vadovės, antrasis ES tikslas – auganti ir konkurencinga ekonomika. Todėl būtina nedelsiant kovoti su įsisenėjusiomis nedarbo problemomis, gerinti verslo sąlygas, mažinti biurokratinius suvaržymus, stiprinti skaitmeninę ekonomiką, įveikti skurdą bei socialinę atskirtį.

Prezidentė taip pat pabrėžė, jog Jungtinė Karalystė buvo, yra ir išliks labai svarbi ES partnerė. Tačiau, šalies vadovės teigimu, ES visados ištikimai gins 4 pamatinės savo laisves – laisvą asmenį, kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimą.

Rugsėjo 11 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentė D. Grybauskaitė Vokietijos Kanclerės Angelos Merkel kvietimu Berlyne dalyvavo neformalioje darbo vakarienėje, kurios tikslas – aptarti pasirengimą artėjančiam Bratislavos viršunių susitikimui dėl ES-27 ateities.

Susitikimo, į kurį taip pat atvyko Latvijos, Portugalijos, Maltos premjerai ir Kipro vadovas, tikslas – surasti Europos Sajungą vienijančias, o ne skandalinias sritis.

Lietuvos vadovė pabrėžė, jog šiandien Europai vienybė reikalinga kaip niekada anksčiau. ES krečia tapatybės ir pasitikėjimo krizė. Nesulaukę greitų ir veiksmingų sprendimų dėl Europos Sajungos kredencijų migracijos ir nedarbo problemų, vos ne kasdien gyvenant ter-

orizmo baimėje, žmonės vis mažiau pa-sitiki Europos Sajunga.

Pasak Prezidentės, tai gali dar labiau Europoje sustiprinti populistines, euroskeptiškas ir radikalias jėgas, kurios norėtų, jog ir kitos ES valstybės na-reis pasektų Jungtinės Karalystės pavyzdžiu.

Šalies vadovės teigimu, Lietuva griežtai pasisako prieš bet kokį atskirių blokų ES viduje kūrimą. Pasak Prezidentės, šiuo sudėtingu ES laikotarpiu būtina ieškoti būtent tų sričių, kurios vienija visas valstybes nares ir tinkamai atlieptų į Europos žmonių lūkesčius.

Taip pat būtina imtis visų priemonių ES piliečių saugumui užtikrinti, gerinti ES išorinės sienos apsaugą, stiprinti bendradarbiavimą keičiantis žvalgybine informacija, apjungti duomenų bazes, geriau kovoti su hibridinėmis, kibernetinėmis ir energetinio saugumo grėsmėmis.

Prezidentė taip pat pabrėžė, jog ekonominė gerovė – labai reikšmingas veiksnyς užtikrinant stabilumą ir at-kuriant žmonių pasitikėjimą ES. Todėl būtina veiksmingai kovoti su nedarbu, stiprinti vieningą ES rinką, skatininti skaitmeninę ekonomiką, mažinti skurdą.

Šalies vadovė atkreipė dėmesį ir į pasikartojančius išpuolius prieš kitų ES šalių piliečius Jungtinėje Karalystėje ir paragino bendromis jėgomis siekti, kad būtų imtasi visų reikalingų veiksmų jiems sustabdyti.

Prezidentės spaudos tarnyba

Néra kilnesnio siekio...

*Teismuos ir lageriuos kryžiuota
Išvermingoji Lietuva.*

B.Brazdžionis

Šios iškilaus lietuvių poeto Bernardo Brazdžionio eilutės iš jo eileraščių ciklo „Archipelago gulage“ išaukština nekaltais sugrūstų į lagerius ir ištremtų valių ir ištvermę, bet kokioms gyvenimo vėtroms siaučiant, siekti užsibrėžto tikslą, išlikti žmogumi, savo šalies patriotu. Nes néra kilnesnio siekio už savo šalies laisvę.

Šias sentencijas patvirtina ir buvęs Norilsko lagerių politinis kalnys, išgyvenęs pragarą kančias, bet nepalūžęs kaunietis Zigmantas Jacevičius. Jau garbaus amžiaus, bet žvalus, turintis pui-kią atmintį, tvirtų politinių nuostatų žmogus. Išgyvenusių mirties zonoje žmonių šiandien nedaug sutiks. Vieni amžino atilsio liko svetimoje žemėje, kiti, grįžę į tėvynę, Aukščiausiojo buvo pašaukti...

Politinių vėtrų kryžkelėje

Jacevičių šeimą Antrasis pasaulinis karas užklupo Joniškyje, kur visi kūrė savo gyvenimą, siekė gerovės ir darnos. Zigmantas Jacevičius buvo paskutinėje gimnazijos klasėje, kai sovietai okupavo Lietuvą. Šalis atsidūrė politinių vėtrų ir audrų sūkury. Zigmantas, keli jo bendraklasiai buvo gerai informuoti apie sovietų užmačias, iškart pamatė brutalius kareivių veiksmus ir panieką šio krašto žmonėms. Todėl jauni vaikinai vengė tarnauti sovietų armijoje, ne visi paklusno naujos valdžios primetamiems įstatymams. Tyli kova su okupantais prasidėjo, kai grupelė jaunuolių išstojo į LLA. Pamažu mezgėsi ryšiai su šio krašto partizanais, kuriuos ir Zigmantas, ir jo draugai pažinojo ir tikėjo jų ištverme, drąsa ir pasiaukojimu. „Po karo beveik kiekvienoose namuose galima buvo rasti paliktą ginklų, – pasakoja Z. Jacevičius. – Joniškietis, radęs krūvelę paliktu granatą, kreipėsi į mus, kad jas atiduotume kam reikia. Mes tą „siuntinių“ pristatėme partizanams.“

Zigmantas Jacevičius 1945-aisiais Joniškyje baigė paskutinę gimnazijos klasę. Karas jau buvo pasibaigęs, tačiau 1927 metais gimusiui pašaukė apmomkymui Joniškyje. Iškariuomenė neėmė. Mobilizacija buvo paskelbta gimusiems 1906–1926 metais. Teko išbūti porą mėnesių privalomo karinio parengimo kursuose. Čia ir prasidėjo „pažintis“ su MVD darbuotojais. Kai vieną dieną iš užsiémimų Zigmą išsivedė pokalbiui, jis ir pats nustebė, kiek informacijos jie surinkę apie Jacevičių šeimą. Jiems buvo žinoma, kad jo brolis Kazys buvo Plechavičiaus armijos karys, jie žinojo apie Joniškio jaunuolių susitikinėjimus „parūkyti“, kurių metu kalbėjosi ne tik apie cigarečių kokybę. Tie pokalbiai tapo vis dažnesni, o jų metu NKVD darbuotojai pradėjo verbuoti vieną kitą jaunuolių, tarp jų ir Zigmą Jacevičių. Jie liepdavo susitikti su vėtos kunigu, vienu kitu, jų manymu, nelojaliu Joniškio gyventoju, pasiteirauti, ką jie mano apie sovietų valdžią, kuo nepatenkinti. Zigmantas tą pačią minutę suprato, kad yra verbuoja-

mas ir griežtai atsisakė teikti tokią informaciją. Kitą dieną kunigą ir kitus perspėjo ir iš privalomojo karinio parengimo kursus negržo. Radęs dingstį Zigmantas išvyko į Kauną, kur baigė karinio parengimo kursus, sėkmingai išstojo į Kauno medicinos institutą. Tačiau šioje aukštojoje mokykloje mokytis teko tik vieną semestrą. Daugiau iki suėmimo niekas Zigmantas nejudino ir nekvietė.

Mokslai baigėsi, kai vieną dieną institute apsilankė NKVD atstovas ir Z. Jacevičių išsivedė. Tą dieną Zigmantas studijos baigėsi, o auditorijas pakeitė tardymo izoliatoriai. Teko pabuvoti juose ir Joniškyje, ir Kaune, kol 1946 metais buvo paskelbtas teismo nuosprendis: „Lietuvos tarybų socialistinės respublikos vardu už tėvynės išdavimą esi nuteisiamas 15 metų kalėjimo ir 5 metus tremties.“ Tada buvo teisiai mi 19 jaunuolių iš Joniškio, kurie po nuosprendžio jau nieko nebijodami sakė: „Jūs mus teisiate Lietuvoje, o patys nė vienas nekalbate lietuviškai.“ „Teisėjams“ tokios replikos nepatiko, bet pridėti daugiau metų ar kaip kitaip nubausti, jau neturėjo teisės. Zigmantas Jacevičiaus naujieji „universitetai“ prasidėjo 1946 metų sausio 21 dieną. Pak skirties punktas – Norilsko lageris.

Bado ir šalčio imperija – Norilskas

Tai – šiauriausias pasaulyje miestas, kur oro temperatūra žiemos metu nukrinta iki 55 laipsnių šalčio, o saulė nepeka ištisus du mėnesius. Čia didžiausiai niklio, vario, paladžio telkiniai pasaulyje. 1935–1955 metais Norilską statė pusė milijono gulago kalinių. Šaltasis periodas čia tėsiasi daugiau kaip 280 dienų per metus. Žiemą du mėnesius per metus, 24 valandas per parą gaubia naktis, o vasarą 24 valandas ne-nusileidžia saulė. Gulago metais kelias į Norilską buvo vadinas Mirties keliu. Iškasenų gavyba, pramonės įmonių išmetamų teršalų kiekis Norilską parvertė labiausiai užterštū miestu pasaulyje. Ir 2016 metais miestas labiausiai užterštas, gyventojų amžiaus trukmė – mažiausia pasaulyje.

„Man – devyniolika. Aš jau katorgininkas, – prisimena Z. Jacevičius. – Kai nuteistuosis aplukdė Jenisejaus upę į šiuos kraštus, pirmiausia išlaipino Dudinkoje. Tai buvo „adaptacijos laikotarpis“. Teko sunkiai dirbti, bent kiek priprasti prie atšiaurių gamtininių sąlygų.“ Kai nugabeno nuteistuosis į Norilską, jie patys privalėjo statyti lagerius. Pirmą žiemą gyveno palapinėse, kurias kaip įmanydami kamšę samanomis, šildėsi visais įmanomais būdais ir laukė pirmųjų saulės spindulių. Darbas buvo sunokus, alinantis, neužtekdamo poilsio, o nuolatinis žmonių palydovas – badas. Tačiau žmonės buvo stiprūs dvasia, visi tikėjo, jog kada nors visa tai baigsis.

NKVD voratinklis buvo išiveisęs į lageriuose. Laikas nuo laiko „vyrukai“ kviesdavo pokalbiams kalinius ir ne apie orą su jais kalbėjosi. Zigmantas Jacevičius sakė NKVD buvo verbuojamąs vieną kartą ir, nesutikęs jiems teikti informaciją, jau kitą dieną buvo perkeltas į akmens kasyklą.

(keliamas į 8 psl.)

Sveikiname

Nuoširdžiai sveikiname jubilieus švenčiančius likimo seses ir brolius:

Otiliją RUPLĖNIENĘ – 90-ąjį,

Petrą TUČĄ – 85-ąjį,

Ireną PIRAGIENĘ – 80-ąjį,

Vandą PLEPIENĘ ir Laimutę ČIUDARIENĘ – 75-ąjį.

Linkime sveikatos, stiprybės ir Dievo palaimos.

LPKTS Biržų filialas

Garbingo jubiliejaus proga sveikiname rugsėjo mėnesį gimusias buvusiųs trentines:

Eleną CIMERMONIENĘ – 80-ojo,

Filomeną BERTULIENĘ – 70-ojo.

Linkime sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Jurbarko filialas

 Garbingo 85-ojo gimtadienio proga sveikiname buvusių Tauto apygardos partizanę Birutę Danutę ŪKELYTE-PAPIEVIENĘ.

Linkime, kad ateinančios dienos dovanotų sveikatą, artimųjų meilę, tyra džiaugsmą ir Dievo palaimą. Likite ir ateityje ištikima Tėvynei ir savo idėjoms.

LPKTS Anykščių filialas

 80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname 1948 metų trentinį Joną ŠAPOKĄ ir linkime sveikatos, ilgų ir prasmungų metų bei Dievo palaimos.

LPKTS Rokiškio filialas, pusėsėrės Anelė, Valerija, Genovaitė su šeimomis

Garbingo 75-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Almą MIŠEIKIENĘ, ilgametę LPKTS Tauragės filialo valdybos ir tarybos narę.

Linkime stiprios sveikatos, prasmungų darbų Tėvynės labui ir ilgaiusiu metų.

LPKTS Tauragės filialas

Skelbimai

Rugsėjo 17 d. (šeštadienį) kviečiame į Želvos memorialo rezistencijos aukoms atminti 25-mečio renginį „Sušildyti atmintimi“.

11 val. šv. Mišios Želvos Šv. Ignaco Lojolos bažnyčioje. 12 val. iškilminga eisena per Želvos miestelį iki memorialo rezistencijos aukoms atminti. 12.30 val. iškilmingas minėjimas prie memorialo. 13.30 val. popietė „Prisiminkime mūsų krašto partizanus“ Želvos kultūros namuose.

Koncertuos Ukmergės kultūros centro mišrus buvusių politinių kalinių ir tremtinių choras „Tremtinys“, liaudiškos muzikos kapela „Želvelė“, Želvos gimnazijos moksleiviai.

I renginio vietą 10 val. išvyks autobusas iš Ukmergės centrinio pašto aikštės.

Dėmesio!

LPKTS knygynėlis laikinai uždaromas remontui. Knygų kviečiame įsigyti internetu www.lpkts.lt arba LPKTS buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) 2 aukštė 1 kabinete.

Autoriams, kurių knygomis buvo prekiaujama LPKTS knygynelyje, knygos grąžinamos LPKTS buveinės 1 kabinete.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu

www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,40, 3 mėn. – 7,19 Eur.

Pabėgimas iš tremties

Devyniasdešimt šešerių metų Vilkijos miestelio (Kauno r.) gyventoja Valerija SAVOLEVICIENE – nedidukė, žvali, guvaus proto moteris. Nors metu našta nemaža, nepamatyti nusiminusios. Jos gyvenimo šūkis „Nepasiduok!“ padėjo ištverti sunkumus. O jų būta nemažai, kaip ir daugeliui jos kartos žmonių, kurių gyvenimo istorijos galėtų tapti puikia medžiaga kino scenaristams. Valerija didžiąją gyvenimo dalį nugyveno svetimuvardu ir pavarde – kaip Janina Godelienė. Nors gyveno su tikru savo vyru santuokoje, palaimintoje prie altoriaus, tačiau kaimynai laikė juos sugyventiniai arba, kaip anksčiau buvo sakoma, „sudrėbtiniai“.

Vaikystė mažame ūkelyje

Gimė 1921 metais mažažemiu ūkininku Anastazijos ir Viktoro Stalnionių šeimoje netoli Molėtų, Balninkų valsčiuje, Geliogalių kaime. Šeimoje augo dar dvi seserys ir du broliai. Mama buvo kilusi iš didelio ūkio, tévas – mažažemis, bet gabus stalias, dirbdinavęs karstus, langus ir duris. Vienu metu jis buvo išvykęs uždarbiauti net i Estiją. Iš pradžių gyveno kaime, bet kai atsirado galimybė keltis į vienkiemį, pradėjo statyti trobesius ant ežero kranto savo 6 ha nuosavame ūkelyje. Sėdavo javų, sau skanios duonos išsikepdavo, laikė dvi melžiamas karves, šiek tiek kiauliu, avių, paukščių. Ne lengva buvo gausiai šeimynai išsimaitinti (ežeras gelbėjo – tévelis mėgo žuvauti), o sukaupti statyboms lėšų – dar sunkiau. I viensėdi išskelė tik prieš pat karą – 1939-aisiais.

Mama – 17 metų jaunesnė už tévą ir šeimoje vis buvo pasakojama, jog skubėjusi ištakėti ir išeiti iš namų gelbédama savo jaunesnijį brolį, kad jo ne ištiktų rekrūto dalia, mat caro laikais į armiją neimdavo vienintelio prie tévu likusio vaiko.

Valerijos tévui pasisekė – gavo jauną, gražią žmoną ir dar kraitį nemenką. Tačiau mama pasimirė anksčiau – 65-erių, karui baigiantis, o tėtis gerokai vėliau, 98-erių sulaukęs. Motinai mirė priartino nepakeliamas nerimas dėl sūnų, kuriems teko slapstyti nuo mobilizacijos į sovietinę armiją. Moterij ištiko insultas. Sūnūs negalėjo mamos palydėti net iš paskutinė kelionė.

Valerija prisimena vaikystę kaip šviesų ir laimingą metą. Mégdavusi žiūrėti karštą vasaros dieną, kaip vyresni vaikai tarsi varliūkščiai nuo aukšto kranto ežeran šokinėja. Buvo jau aštuoneri sukakę, kai nutarė kartą ir pati pabandyti. Nuėjo atokiau nuo visų, nusirengė (mergaitės ir berniukai atskirai vieni nuo kitų maudydavosi nuogi) ir šoko. O ten buvo iškart labai gilu. Kaip šoko, taip ir paniro, nugrimzdodugnan. Laimė, netoliese žmogus žvejojo, paramės, kad mergaitė nebeiškyla, panėrė ir ištraukė iš gelmių leisgyvę. Gavo nuo tévų pylos, bet apmaudžiausia, kad plaukti taip ir nebeismoko...

Geriausia draugai buvo broliai – vyresnis ir jauniausias (pati buvo ketvirtas vaikas šeimoje). Vyriausios dvi seserys, dešimčia ir tryliką metų vyresnės, vis prie rankdarbių būdavo pri-

lipusios – viena verpdavo, kita ausda-vo. Ir Valeriją spausdavo prie darbo, o jai labiau norėjosi su broliais po pievas ir giraite ar paežerėje laiką leisti. Žiemą mėgdavo su broliais ir kitais kaimo vaikais rogiemis nuo aukšto kalno ant ezero ledo nučiuožti. Lékdavo su vėjeliu, kol atsidurdavo ežero vidury. Rogės buvo ūkiškos, didžiulės, lėkti žemyn būdavo smagu, bet kai reikėdavo užtempti ant kalno, tekėdavo paprakaituo-ti. Seserys vis priekaištaudavo: „Nieko neveiki, tik rogiemis čiužinėji“.

Paauglystės uždarbiai

Mokyklą naują pastatė. Brolis darėjo į miestelį, kur mokykla veikė vieno ūkininko trobos gale, o Valerija jau lan-kė mokyklą savo kaime, joje iš viso gal 15 mokinukų buvo.

Gražiai ir taikiai žmonės tuomet kaime sugyveno, vis dainuodavo – tai kieno nors sodyboj vakaruškose, tai mokykloj susirinkę.

Būdama trylikos vasarą išvyko uždarbiauti pas giminių rekomenduotą stambų ūkininką netoli Šiaulių. Teko ganyti 20 karvių ir 10 avių. Ūkyje dirbo penki samdiniai – du vaikinai, dvi merginos ir Valerija – piemenaitė. Ūkininkas buvo senbernis, gyveno kartu su sena motina. Tačiau turėjo dukrą, gal penkerių metų. Ją paliko tévui auginti buvusi samdinė, kurios jis nevedė. Mergaitė buvo gerokai apleista: neprausta, susivélusi, kaltūnuota. Ji turėdavo piemenei į lauką valgyti nu-nešt. Kol ateina, kartu bégantis šuniukas beveik visą viralą išlaka. Valerija mergaitę nuprausdavo, sušukuodavo, mažoji labai prisirišo prie samdinės piemenaitės. Kitą vasarą Valerija vėl pas tą ūkininką jau už mergą darbavosi, o toji jo dukrelė gyvulius ganė.

Moksłai pas vienuoles

Paskui mergina išvyko mokytis į Kauno katalikišką Vaikelio Jézaus draugijos mergaičių amatų mokyklą, vadovaujamą vienuolių. Moksłas ten buvo nemokamas, bendrabutis taip pat, mokytojos nuosirdžios ir malonios. Auklétoja buvo garsi dailininkė, grafikė ir pirmoji Lietuvos moteris fotografė Veronika Šleivyte, labai rūpestinga kiekvienai savo auklétinei, nes ir pati buvo kilusi iš kaimo, užaugusi ne-turtingoje šeimoje.

Baigė ten Valerija septynias klasės ir įvairių rankdarbių išmoko. Tada įsi-darbino aukle pas Šančiuose gyvenusį gimnazijos direktorių. Jo šeimoje augo trys vaikai – šešiametis ir ketverių metų dyvynukai. Valerija pamilo vaikučius, ne-bardavo jų, net lepindavo, vakarais jiems kojas pati mazgodavo. Gimnazijos direk-torius už tai nepagirdavo, reikalavovo-vikus ugdyti savarankiškus. Netrukus rusai užėmė Lietuvą ir direktorius paaikino Valerijai nebegalėti daugiau jos aukle samdyti, nes blogi laikai atėjo.

Vokiečiai téviškėje

Teko grįžti į téviškė. Per pažištamus susirado darbą Balninkuose, maisto parduotuvėje. Karas prasidėjo, miestelį subombardavo. Vėl grįžo į téviškė. Netrukus pranešė per radiją, kad vokiečiai

Valerija – viršutinėje eileje trečioji iš kairės. Mergaičių amatų mokyklos mokinės kartu su auklétoja dailininke, grafike ir fotografė Veronika Šleivyte. 1937-ieji sisakė esanti šeimininkė. „Būsi ta, kurios mes ieškome,“ – pasakė Valerijai kareiviai su stribu priekyje.

Liepė jai šaukti tévą, mat jis suspėjo pasislėpti javuose. Valerija šaukia ir dreba, kad tik tévas neatsilieptų – se-nutėlis jau, kur ten jam į sibirus.

Liepė krautis daiktus. O tuos savo daiktus jau anksčiau buvo pas kaimynę paslėpusi. Liepė nueiti pas kaimynę jų pasiimti. Stribai užpuolė kaimynę grasindami, kad už paramą Valerijai ir ją išveš. Toji émė gintis jokių sve-timų daiktų neturinti, Valerija neva viską išsigalvojusi. Kareivų vyresnysis rusas tuomet liepė tai kaimynei savo daiktų merginai kelionėn duoti, ir maisito taip pat. O Valerijai šnibžtėlojo: „Viską pasiimk, kas tavo“. Po to dar leido grįžti vėl į namus, nors ten nieko nebebuvo, tik storos vilnos sermėga ant gembės priemenėj kabojo. Tas rusas vyresnysis čiupo sermėgą ir įmetė į mašiną: „Turėk, tenai pravers“. Toji šilta sermėga vėliau užuralė Valerijai gyvybę išgelbėjo, nes žiemą be jos būtų mirtinai sušalusি. Juk išvezė apsirengusia vien kartūnine suknele karštą 1945 metų liepos 17 dieną...

Kelionė į nežinią

Balninkų miestelyje į tą patį sunkvežimį išodino draugę Bronę ir jos visą šeimą. Gyvulinį vagonu keliaavo daugiau nei savaitę. Rusijoje išlaipinę iš traukinio ilgai vežė gilyn į miškus sunkvežimiui, o kai tas nebegalejo pravažiuoti, arkliniais vežimais. Atvežė į Permės sritį, Jusvino rajoną, į kaimelį miškuose, prie apgriuvusių barakų. Anksčiau ten buvęs kalinių lageris. Apgyvendino tame pačiam barake kelias šeimas, vienuoliuka žmonių, iš kurių tik penki darbininkai, kiti – vaikai ir seneliai. Už darbo dieną gaudavo 400 gramų pelų duonos. Senukai eidavo į kaimą prašyti vietinių bent kokio maisto, bet ir tie vietiniai rusai, taip pat tremtiniai, dar prieš karą čia atvežti, visiškam skurde gyveno. Visa laimė, kad aplink miškas, ir žiemą buvo galima parsitempti malukų. Visi susispiesdavo aplink krosnį, nes sienos – kiaurai perpučiamos. Žiemą be-miegant vienas šonas šildavo nuo ugnies, kitas apledėdavo nuo žvarbaus vėjo, švilpusio pro supuvusių sienojų plyšius.

(keliamas į 8 psl.)

Žudynės Naujasodžio kaime

1945 metų gegužės pradžioje organizuoti provokatorių kovoje su partizanais i Lietuvą buvo atsiųstas majoras A. Sokolovas. Ypatingojo būrio dviejų dešimčių provokatorių (septyni iš jų – lietuviai) užduotis buvo apsirengus lietuviškomis, lenkiškomis arvokiškomis uniformomis vaizduoti partizanus, ieškoti ryšių su jais ir susitikus negailestingai žudyti. Vienas iš skaudžiausių susidorojimų su Didžiosios Kovos apygardos partizanais įvyko 1948 metų rugsėjo 18 dieną Naujasodžio kaime, Pažaislio valsčiuje (dabar – Kaunas, Petrašiūnų seniūnija, Ateities plentas).

Šeštį smogikų grupei per ryšininkus pasisekė gauti sutikimą Grikšelių sodyboje susitikti su šiose apylinkėse gyvais belikusiais Jono Černiauskos-Vaidoto partizanais. Atėję anksti ryte smogikai nužudė vadą, sodybos šeimininkus Juozą ir Agotą Grikšelius, jų dukrą gimnazistę Skirmantę, močiutę Rožę Kuprėnienę bei

dar keturis partizanus: Vytautą Janavičių-Varpą, Praną Uložą-Bevardį, Petrą Vainių-Sakalą, Anastaziją Rumševičiūtę-Narsutę. Išdavikams vadovo Algimantas Zaskevičius-Tautvaiša, MGB agentas, slapyvardžiu „Kapitonas Švedrys“, buvęs partizanas, nepriklasomas Lietuvos generolo sūnus. Smogikai: kaunietis Antanas Chainauskas-„Šalna“, buvęs vokiečių armijos puskarininkis Rudolfas Ottinas-„Ltn. Kirvis“, Jonas Balita-„Ažuolas“, Stepas Frankonis-„Vilkas“. Partizaną Vytautą Janavičių A. Chainauskas pasmaugė daržinėje, kitus negailestingai šaudė. A. Zaskevičius nušovė Agotą Grikšelinę. Žiaurusis vokietis sušaudė būrio vadą Vaidotą, partizaną Bevardį ir merginas. Siekdami neišsiduoti ir sumėtyti pėdas, kad galėtų susiekti ir su kita iskovotojais, smogikai inscenizuodavo „mūši“ su kareiviais ir išvyko ieškoti kitų aukų. Atvykę NKVD šulai kūnus fotog-

rafavo, vėliau partizanų palai-kai buvo užkasti Gastilonių kaimo galulaukėje. Deja, dabar ten tyvuliuoja Kauno marios, niekas palaikų perlaidojimu nepasirūpino...

Ringauduose gyvenanti bu-vusi partizanė Salomėja Piliponytė-Užupienė-Rūta prisime-na, kad aukų turėjo būti ir daugiau. Mat ji su keturiais partiza-nais vėlavo, du buvo išvykė į Kai-Šiadorių rajoną. Tad atsitiktinu-mo dėka dar šeši liko gyvi.

– Kaip pavėlavę nenuvykome prie Grikšelių sodybos, – šian-dien mena Salomėja Užupienė, – atėjo iš ten neramios ži-nios. Žmonės prasitarė girdė-ję toje pusėje šūvius, apsilankę partizanai rado tuščią sodybą. Mane suėmė tų metų spalio 21 dieną. Vilniaus saugume tardy-tojas Kisieliovas parodė Nauja-sodyje žuvusių partizanų ir so-dybos šeimininkų nuotrauką. Kūnai buvo susodinti pusračiu, prie sienos, kruvini, apskabinę vieni kitus per pečius. Mušdami mane klausinėjo, kas jie? Išsigy-

niau, nors jie patys gerai žinojo savo aukų pavardes...

Kai prieš 25 metus Jono Venckevičiaus iniciatyva (Baliu Gajausko lė-šomis) iškilo metalinis kryžius, čia kasmet žuvusių pamini-eti ateidavo ginklo draugai, pilietinių ir pat-priotinių organi-zacijų atstovai. Deja, buvusių kovotojų gretos išretėjo, stovi tik nebylus paminklas. Salomėja Užupienė viliasi, kad pri-žiūrėti jį galėtų

LGGRTC ar Palemono gim-nazijos moksleiviai. Juk tai bū-tų ir pilietiškumo pamokos apie mūsų kovas su okupan-

tais, dideles lietuvių aukas, su-dėtas ant Laisvės aukuro.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Vladas Montvydas-Žemaitis

Vienas iš ilgiausiai išsilai-kiusių apygardų vadų, pasku-tinis Žemaičių apygardos va-das Vladas Montvydas-Žemai-tis, Etmonas, Dėdė gimė 1911 metų rugsėjo 9 dieną (šiemet minime 105-iasias gimimo me-tines) Gatautiškės kaime, Šila-lės rajone. Tėvai buvo Gatautiškės dvaro darbininkai. Šeimoje be Vlado augo du broliai ir dvi seserys. Baigę Poežerės pradžios mokyklą, išmoko sta-liaus-kalvio amato. 1933–1934 metais tarnavo Lietuvos kariuomenėje, baigę puskarininkų mokyklą. Grįžęs iš kariuomenės, dirbo Varniuose, iši-jungė į visuomeninę veiklą ir buvo Varnių šaulių būrio vadą. 1938 metais susituokė su Bronislava Ralyte ir tapo ūkio šeimininku. Apsigynė Varnių valsčiuje, Nevardėnų kai-me, netoli paslaptingojo Girgž-dūtės šventkalnio. Atkūrė ūkį, pastatė kalvę, išplėtė bričkučių gamybą. Verslas ir ūkis klestėjo. Pirmosios sovietinės okupa-cijos metu V. Montvydui ir jo šeimai pavyko išvengti sovietinės valdžios represijų, nors bu-vo įtrauktas į nepatikimų as-menų sąrašą, kaip nacionalistiškės organizacijos – Šaulių są-jungos narys ir būrio vadą. Vokiečių okupacijos metais Varniuose išteigė kooperatyvą ir miestelio gyventojus aprū-pindavo maisto produktais.

Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, Vladas Montvydas, kaip ir daugelis kraštiečių, ne-pasitraukė į Vakarus, bet ēmė ruoštis partizaniniam karui.

Jis nepaliko Žemaitijos ir tada, kai Lietuvos laisvės armijos įkūrėjas Kazys Veverskis, iš-vykdamas iš Žemaitijos, siūlė kartu persikelti į kitą rajoną, kad būtų saugiai ir išvengti en-kavedistų persekiojimo. Varnių apylinkėse jis pradėjo orga-nizuoti Lietuvos laisvės armijos Vanagų grupę. Priesaika buvo duodama V. Montvydo namuose, kuriuose buvo sle-piami (buvo išsirengę tris slėptuves) slapta atvežti ginklai. 1944 metų liepą su bendražy-giu Stasiu Beniuliu, surinkę ap-linkinių kaimų jaunuolius, su ginklais apmokymui iškeliavo į Platelių miškus ruoštis parti-zaniniams karui. Tų metų rudenį V. Montvydui teko patirti pirmąjį kovos krikštą: okupantai atrado (manoma, kad buvo išduoti) slėptuvę, kur slėpėsi jis su Stasiu Beniuliu. Partizanai nepasimetė ir atsišaudydami bei mėtydami granatas praveržė pro enkavedistų gretas, nukaudami kažkiek okupantų kareivių, pasislėpē miške. Kū-čių vakarą į Montvydų sodybą išsiveržė sovietiniai baudėjai ir iki pamatų sudegino visa pa-vydzinį ūkį. Žmona ir penki vaikai, kurių jauniausiam buvo dvi savaitės, liko gyvi. Partiza-no šeimą glaudė ir išsaugojo Žemaitijos kaimų valstiečiai ir giminaičiai. 1951 metais jo žmona buvo suimta ir įkalinta Kazachijoje, Džezkazgane. Penkis mažamečius vaikus slė-pė geri žmonės.

1947 metų pabaigoje Že-maičių apygarda buvo smar-

kiai nukentėjusi po MGB agentų provokacijų, septynis mėnesius neturėjo vado. Jonas Žemaitis-Vytautas, naujai iškurtos Vakarų (Jūros) srities vadas, 1948 metų pradžioje Žemaičių apygardos vadu pa-skyrė Šatrijos rinktinės vadą, ilgametį LLA narį ir aktyvų, bebaimį kovotoją prieš oku-pantus Vladą Montvydą. Jo pavaduotoju tapo N. Keršys-Napoleonas, štabo viršininku – V. Stirbys, ryšių karininku – J. Krenta-Tigras.

Vlado Montvydo-Žemai-tio vadovaujamoje apygardoje buvo ypač gerai išplėtota po-grindinė spauda. Suprasda-mas, kad vien ginklu sunku priešintis okupantams ir tiesos žodis veikia vietinius gyventojus, jis daug dėmesio skyrė parti-zanų spaudai. V. Montvydas-Žemaitis nuolat ieškojo litera-tūrai gabių jaunuolių, pats re-dagavo leidinius. Jo iniciatyva buvo leidžiami laikraščiai „Ko-vojantis lietuvis“, „Malda gi-rioje“, išleistas eilėraščių rin-kinys „Laisvės kovų aidai“ (1952 metų 1000 egz. tiražu). Yra žinių, kad šis rinkinys slap-ta buvo išspausdintas valstybi-nėje Telšių spaustuvėje. Kai kurie laikraščių numeriai, trūkstant popieriu, buvo spausdinami mokykliniuose sasiuviniuose.

Bebaimis partizanas, Že-maičių apygardos vadas Vla-das Montvydas-Žemaitis žuvo išduotas užverbuoto ryšininko. 1953 metų rugpjūčio 23 die-ną Šilalės rajono Poežerės kai-

mo gyventojas Juozas Nau-jokas-Žvejys Varnių enka-vedistams pranešė, kad tarp Lüksto ir Paršezerio ežerų dažnai praeina du parti-zai. Iš aplinkinių rajonų su-rinkti stribai ir enkavedistai surengė pasalą. Tylų tos die-nos vakarą į šią pasalą pateko vadas Vladas Montvydas-Žemaitis ir jo adjutan-tas Bronius Alūza-Bedalis. Jie dvi valandas kovojo prieš sovietinius baudėjus. Jų kūnai buvo išniekinti

Varniuose prie buvusio stribi-no tvarto. Liudininkai prisime-na, kaip girti stribai džiūgavo, jog nušovę nesugaunamą „ban-ditų“ vadą. Tačiau nebuvo nė vienos šautinės skylės ant lietuviškos kariuomenės uniformos, tik abieju partizanų smilki-niuose matėsi didelės šautinės žaizdos. Matyt, iššaudę visus šovinius, po paskutinį pasilikosau. Liko išlikimai partizanų priesaikai. Gyvi nepasidavė! Po kelių dienų – rugpjūčio 27 dieną – štabo bunkeryje apsu-pta nusišovė partizanų poetė, partizanų spaudos leidėja Irena Petkutė-Neringa.

Bendražygiai Vladą Montvydą-Žemaitį prisimena kaip drąsus, energingą ir tikintį savo idėjų pergale kovotoją, optimistą. Sunkios gyvenimo sąly-gos ir nuolatinė kova su oku-pantais jį užgrūdino ir nesuge-bėjo palaužti.

1997 metų gruodžio 22 die-ną Vladas Montvydas-Žemai-tis buvo pripažintas kariu sava-noriu, 1999 metų gegužės 19

dieną Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Nr. 451 jis (po mirties) apdovanotas Vy-čio kryžiaus 3-io laipsnio ordi-nu, jam suteiktas dimisijos pulkininko laipsnis, birželio 15 dieną buvusios Montvydų sodybos vietoje ir sodyboje, kurioje gimė ir augo Irena Pet-kutė-Neringa, buvo pastatyti atminimo ženkliai. Reikia pri-siminti, kad Vladas Montvydas-Žemaitis už aktyvią veiklą Šaulių sąjungoje 1939 me-tais buvo apdovanotas Šaulių žvaigždės ordinu.

Gegužės mėnesį Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbu-lienė kreipėsi į LŠS Žemaitijos Šaulių 8-os rinktinės vadą Juliją Svirušį su pasiūlymu, artėjant 105-osioms gimimo metinėms, Varnių Šaulių kuopą pavadinti legendinio Že-maitijos vado Vlado Montvydą-Žemaičio vardu.

Paruoše Stasys IGNATAVIČIUS

2016 m. rugsėjo 16 d.

Tremtinys

Nr. 34 (1200)

7

Vitalija Kraujelytė-Telksnienė 1930–2016

Gimė Molėtų r. Alantos valsč. Kaniūkų k. Baigė Kaninukų pradinę mokyklą, dirbo skaityklos vedėja.

1946 m., būdama nepilnametė, bebaimė, ryžtinga, sumani ir atkakli, kartu su broliu Antanu ir seserimi Onute (ryšininkė Ramunėle) išsijungė į partizaninę veiklą: platino spaudą, priešiškā okupantų veiklai, rinko ginklus partizanams, rūpinosi partizanų saugumu. 1948 m., broliui išsijungus į Aukštaitijos partizanų būri, Vitalija tapo ryšininkė Saulute. Visa šeima rėmė ir globojo Lietuvos partizanus, jie dažnai rinkdavosi Kraujelių sodyboje. Čia buvo įrengti du bunkeriai, kuriuose apsigyveno partizanai ir aukščiausioji Aukštaitijos partizanų vadovybė.

Būdama 18 metų amžiaus, rizikuodama savo gyvybe, partizanų pavedimu atlikdavo pavojingus darbus, pvz., perveždavo ginklus (kartą, pasisodinus mažametė seserį Janiną į vežimą ant šiaudais užmaskuoto kulkosvaidžio, sekmingai pervezė jį į kitą būrį partizanams). Parūpindavo sužeistiems partizanams medikamentų, draugučių, maisto, padėdavo broliui partizanui Antanui Krau-

jeliui atlikti įvairias užduotis.

Vitalija buvo persekojama, tardoma ir kankinama, bet nepalūžo, netapo išdavike. 1951 m. Kraujelių šeima buvo ištremta į Irkutsko sr. Čeremchovo r. Ingą, Inginską medienos ruošimo darbams. Vitalija dirbo labai sunkius miško darbus. Buvo traumuota galva ir stuburas, teko ilgai gydytis ir pasekmės jautė visą gyvenimą. Tačiau buvo ištverminga, nesiskundė, nes reikėjo uždirbtį sau ir mažametėms sesutėms duonai. Sovietinė Lietuvos KGB nepaliko ramybėje partizano šeimos ir tolimesne taigoje. Suimtų partizanų išduota Vitalijos brolio, partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas. Tik 1966 m. sovietinė valdžia leido Kraujelių šeimai sugrįžti į Lietuvą.

1967 m. Vitalijos ir jos tėvu šeimos grįžo į Tévynę. Vėl prasidėjo sunkumai dėl būsto ir darbo. Apsigyveno Kairėnuose prie Vilniaus, po to Kaišiadoryse.

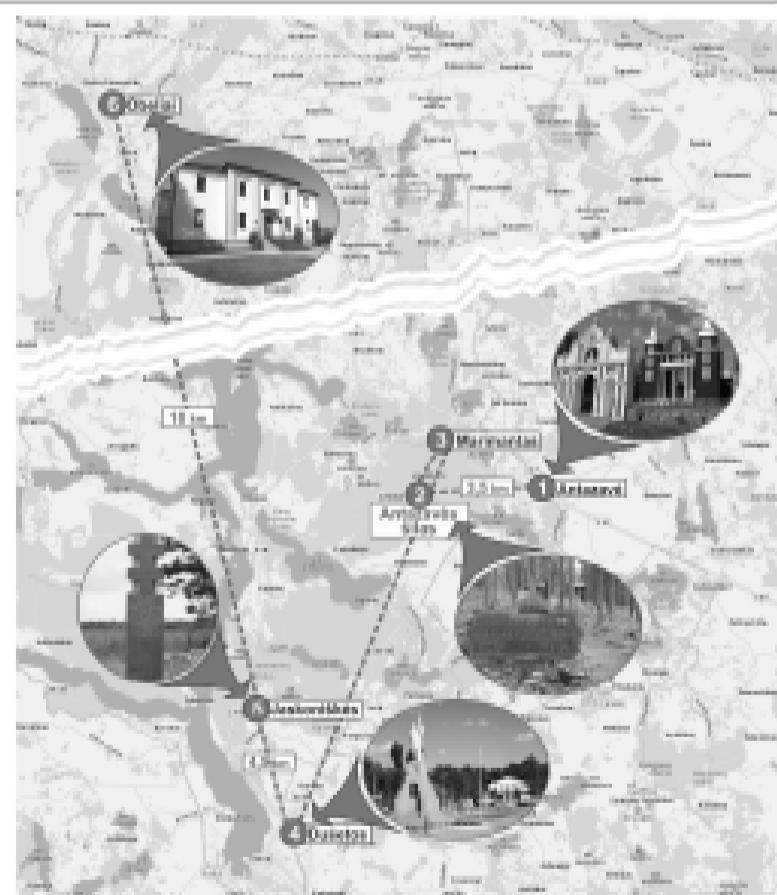
1969 m. gimė antras sūnus – Saulius. 1977 m. statybose žuvo vyras. Pastaruoju metu gyveno Vilniuje. Buvo TS-LKD partijos narė, Laisvės kovų dalyvė.

Palaidota Liepynės kapinėse.

Gedi du sūnūs, seserys su šeimomis, vaikaičiai, giminės ir artimieji.

**Habil. dr. Janina Šyvokienė,
Laisvės kovų dalyvė**

Skelbimai

Rugsėjo 24 d. (šeštadienį) LPKTS Zarasų ir Rokiškio filialai kviečia į žygį „Vyauto apygardos partizanų takais“.

9 val. Lietuvos partizanų, rezistentų užkasimo vietų, stogastulpiai, skirtų Streikų ir Gaidžių šeimų atminimui, Nepriklausomybės kovų dalyvio leitenanto J. Andriūno kapavietės lankymas.

10 val. šv. Mišios Antazavės Dievo Apvaizdos bažnyčioje.

11 val. Antazavės šilo mūšio vietas lankymas.

12.30 val. pietūs Marimonte.

13.45 val. Nepriklausomybės paminklas Dusetose.

14.15 val. M. Kazano ir kitų partizanų žūties vieta Jasconiškėse.

15 val. Obelių šilo mūšio vietas lankymas.

16 val. Obelių Laisvės istorijos muziejus.

Kviečiame dalyvauti.

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Pro memoria

Vitalijos brolio, partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas. Tik 1966 m. sovietinė valdžia leido Kraujelių šeimai sugrąžti į Lietuvą.

1967 m. Vitalijos ir jos tėvu šeimos grįžo į Tévynę. Vėl prasidėjo sunkumai dėl būsto ir darbo. Apsigyveno Kairėnuose prie Vilniaus, po to Kaišiadoryse.

1969 m. gimė antras sūnus – Saulius. 1977 m. statybose žuvo vyras. Pastaruoju metu gyveno Vilniuje. Buvo TS-LKD partijos narė, Laisvės kovų dalyvė.

Palaidota Liepynės kapinėse.

Gedi du sūnūs, seserys su šeimomis, vaikaičiai, giminės ir artimieji.

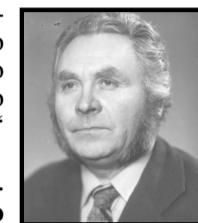
**Habil. dr. Janina Šyvokienė,
Laisvės kovų dalyvė**

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Vladas Ramoška 1935–2016

Gimė Radviliškio r. Matarakų k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. su šeima ištremtas į Krasnojarsko kr. Partizansko r. Chabaidako gyv. 1956 m. grįžo į gimtinę. Vėliau persikelė į Panevėžį. Buvo LPKTS Panevėžio filialo narys, choro „Likimai“ dainininkas. Užaugino dukteri ir sūnų.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.
LPKTS Panevėžio filialas, choro „Likimai“ vadovė ir choristai

Balys Notkus 1934–2016

Gimė Kupiškio r. Rudikių k. ūkininkų šeimoje. 1949 m. šeima ištremta į Irkutsko sr. Tulūno miestą. Ten Balys baigė Tulūno žemės ūkio technikumą. 1957 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Radviliškio r. Mokėsi Žemės ūkio akademijoje, isigijo inžineriaus ekonomisto specialybę. Dirbo vadovaujantį darbą Beinoravos, Gražionių, Daugelaičių tarybiniuose ūkiuose. Aktyviai dalyvavo LPKTS Radviliškio filialo veikloje, buvo ilgametis valdybos, tarybos narys, dainavo buvusių tremtinių chore „Versmė“. Užaugino dvi dukteris ir sūnų.

Užjaučiame žmoną, vaikus, artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

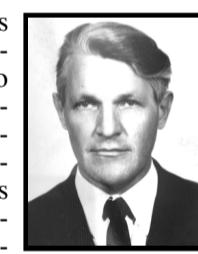

Paulius Kirša 1923–2016

Gimė Anykščių r. Kavarsko valsč. Varnelių k. ūkininkų šeimoje. Buvo paimtas į kariuomenę. Iš ten su keturiais draugais pabėgo, tapo Algimanto būrio partizanu Vilku. Partizanavo pustrečių metų. Jam suteiktas Laisvės kovų dalyvio ir kario savanorio statusas. Nuo 1999 m. buvo LPKTS Panevėžio filialo narys. Dalyvavo įvairiuose renginiuose, buvo visų mylimas ir gerbiamas.

Palaidotas Panevėžio Ramygalos g. kapinėse.

LPKTS Panevėžio filialas

Jurgis Juozapaitis 1936–2016

Gimė Kreiviu k. ūkininkų šeimoje. Sovietams okupavus Lietuvą, mirė tėvelis, mama buvo suimta ir išvežta į lagerį už Uralo. Jurgis nuo trėmimo išslapstė giminės. 1971 m. buvo išrinktas evangelikų liuteronų konsistorijos nariu, vėliau sekretoriumi. Atkūrus nepriklausomybę tapo Šilalės rajono savivaldybės tarybos nariu. Rūpinosi Šilalės evangelikų liuteronų bažnyčios gražinimu ir remontu, telkė bendruomenę. Tapė parapijos pirmininku ilgai ir kantriai vedė derybas su rajono valdžia dėl parapijos namų gražinimo. Buvo darbštus ir atsidavęs parapijos reikalams, geras vyras, tévas ir senelis. Aktyvus LPKTS Šilalės filialo narys. Prisidėjo statant pirmąjį paminklą už Lietuvos laisvę žuvusiesiems parberbių.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Idą, vaikus ir jų šeimas, artimuosius bei visą Šilalės rajono bendruomenę.

**LPKTS Šilalės filialas,
TS-LKD Šilalės skyrius**

Užjaučiame

Mirus mylimai mamai, nuoširdžiai užjaučiame Radviliškio filialo valdybos narę Vitę Sadauską.

LPKTS Radviliškio filialas

Nėra kilnesnio siekio...

(atkelta iš 4 psl.)

Ten dirbo bet kokiomis sąlygomis sunkiausius darbus. Daugiau su NKVD asmeniškai susitikti neteko.

Lageriuose kalėjo ne tik politiniai, bet ir kriminaliniai nusikaltėliai. Jų reikėjo labiausiai saugotis, nes tai buvo žiaurūs, neišsilavinę, nesiskaitančios su jokiomis priemonėmis būtybės. Politiniai kaliniai buvo išsprusė žmonės, blavimai vertino padėtį, domėjosi politinio gyvenimo ypatumais. Lagerio valdžia stengėsi juos izoliuoti, ypač tos pačios tautybės. Z. Jacevičius ne iš karto sužinojo, kad lagerio gydytojas, dirbės „ozdorovitelnom punkte“ (sveikatos punkte), buvo lietuvis, pavarde Bačiulis. Gydytojas Bačiulis priėmimui ateidavo iš kitos zonas, kiekvieno lietuvio klausinėjo, iš kur jis, ką dirbo Lietuvoje, ir visiems padėdavo. Darbe nenoredamas sukelti tarimo kalbėjoriųskai. Zigmui patekus į ši punktą, rūpinosi juo kaip įmanydamas, pratečdavo, kiekbuvo galima jo slaugos laiką. Kitas lietuvis, dirbės virtuve, pasikvietė Zigmą padėjėjui. Cia bent jau badauti neteko. Sunkus, tikras katorgininko darbas buvo akmens skaldyklose, kur su žmonėmis elgėsi žiauriu nei su gyvūnais.

Sukilimų dienos

Lagerių siūlės ēmė braškėti po J. Stalino mirties. Kaliniai jau nebijojo represiją, jų vis mažiau imta taikyti. To priežastis – kalinių sukilmai. Pirmoji sukilmų bangą nuvilnijo Kazachstano lageriuose. „Kartą dirbdamas akmens anglies iškrovimo zonoje, vagone radau rašteli. Jį siuntė kito lagerio kalinių. „Ko laukiate? Sukilkite!“ – buvo parašyta. Tai buvo akstinas sukilti. Dar vienas postūmis, įkvėpęs paralyžiuoti lagerių gyvenimą, buvo kaliniams pademonstruotas kino filmas „Parmos vienuolynas“. Jame daug sukilio scenų, pažadinusių kalinių dvasių.

(atkelta iš 5 psl.)

Vos nuvykusių į tremties vietą Valeriją didelė bėda ištiko – susirgo šiltine: temperatūra aukšta, viduriavimas baisus. Kad kitiems nepridarytų vargo, lauke gulėjo, mašalų apipulta. Gerai, kad vasara, kitu metu būtų neišgyvenusi.

Laiškas į Lietuvą

Darbas nedidukei, trapaus sudėjimo jaunai moteriai buvo ne pagal jėgas – reikėjo pjauti storus medžius paprastu atšipusių pjūklu. Nuvertus medį reikėjo gabalaus supjaustyti, šakas nukapoti. Žiemą darbuodavosi iki ausų paskendusi sniege. Per dieną ištengdavo tik du medžius nukirsti. Prižiūrėtojas suprato, kad nebus iš jos spartuolės medkirtės, išvarė kelių, kuriais medžius išvėždavo, valyti. Darbas lyg ir lengvesnis, bet maisto labai mažai duodavo, kamuodavo nejėkiamas alkis. Be pelų duonos, vakarienei gaudavo šiek tiek sušalusią bulvių ir kartais arklienos. Vasarą buvo geriau – prisiuogaudavo laukymėse žemuogių, mėlynų.

Pasiuntė Valerija laišką į Lietuvą, nors netikėjo, kad jis artimuosis

1953 metų birželio 4-rugpjūčio 4 dienomis, vyko sukilimas trečiame katorgininku lageryje Noriliske, kur buvo įkalintas Zigmantas Jacevičius. Kai įlagerė atvežė grupę kalinių iš Karagandos etapo, šis įvykis paskatino vietinius kalinius sukilti. Jiems buvo ruošiamas tikras pragaras, nes buvo nusiuisti į atskirą patalpą-izoliatorių, kur turėjo būti sunaikinti. Tą dieną, kai turėjo vykti jų egzekucija, kalinių į darbą neišleido. Jie rinkosi prie izoliatoriaus, o iš kitos pusės įvedė kelias dešimtis kareivius. Jie buvo be ginklų, tačiau aplink lagerį buvo išrikuoti ginkluoti kareiviai. Izoliatoriuje kilo triukšmas, atvežtieji kaliniai daužė duris, praše juos gelbėti. Kaliniai, išlaužę tvorą, įsiveržė į izoliatorių gelbėti pasmerktųjų. Tie, kam buvo įsakytą likviduoti karagandiečius, veržesi iš kitos pusės. Įvyko kareivių ir kalinių grumtynės. Pastariesiems pavyko išvaduoti uždarytus izoliatorių karagandiečius. Lagerį apsupę kareivai į kalinius pradėjo šaudyti.

Apie įvykius prieš sukilimą rašo savo knygoje „Likimo išbandymai“ Janina Ulinauskaitė-Mureikienė: „Įsiutę kareivai mušė kas kuo galėjo: šautuvų buožėmis, kareivių kastuvėliais, kirvukais, metalinėmis lazdomis, pjudė šūnimis. Visa zona virto ištisa vandens upe. (...) Buvo stipriai susikibusi su Antute Kumetyte. Sužvérėjės kareivis tvojo mums per rankas. Rankos lūžo keliose vietose. Nuo veriamo skausmo pasileidome. Karelis užlaužė rankas, muisčiaus, nenorėjau pasiduoti. Pajutau smūgi į galvą, pasaulis lyg apsisuko kelis kartus, akyse aptemo, ir kažkas raudonas jas užliejo. Netekusi sąmonės kareivių buvau išvilkta pro prakirstą spygliuotą tvorą į tundrą. Mušdami ir liedami vandeniu, ištūmė kitas, netekusias sąmonės vilkė išvilklo iš zonos.“

Po šių įvykių kaliniai iš lagerio išvijo čekistus. Patys suorganizavo apsa-

gą ir Kovos komitetą. Ijo sudėtį jėjo ir lietuvis Juozas Kazlauskas. Tačiau nebuvo pasyvūs ir provokatoriai. Kaliniai reikalavo atstovų iš TSRS Aukščiausiosios Tarybos, kuriems dalyvaujant būtų peržiūrėtos bylos, panaikintas ypatingasis režimas, neribojamas kalinių susirašinėjimas su artimaisiais, sutrumpinta darbo diena, panaikinti žmones žymintys numeriai, grąžinant jiems vardus ir pavardes. Komisija iš Maskvos atvyko birželio 10 dieną. Be keleto aukštų Maskvos pareigūnų, kurie dideiliu pokyčių nežadėjo, liepos mėnesį L. Berija išleido įsakymą: jei maištininkai nepasiduos, riaušės nuslopinti ginklu ir jėga. Netrukus kaliniai sužinojo, kad Berija areštuotas, tad ir čekistai kurį laiką nežinojo, kaip elgtis. Vėliau buvo gautas įsakymas užimti lagerį, kaltuosis nubausti. Egzekuciją atliko kareiviai. Ap-

supę lagerį trimis žiedais jie ragino kalinius pasiduoti. Įvyko tikros skerdynės. Statistika liūdna: nušauta daug kalinių, sužalota dar daugiau.

Trečiame Norilsko lagerio korpuose aktyviai dalyvavo ir lietuvių: Benas Balalaika, Vitas Juodvalkis, Jeronimas Čibirkas, Zigmantas Butrimas, Zigmantas Jacevičius, Julius Savickas, Zenonas Drongis, Antanas Lukšys, Nikodemas Stanūnas, Marijonas Smetona ir kiti.

Po šių įvykių kalinių bylos buvo peržiūrėtos, bausmės kai kam sumažintos, kai kas anksčiau išleistas į laisvę. Ant kalinių drabužių jau nebuvo lagerio numerių, žmonės atgavo vardus ir pavardes. Peržiūrėta ir Zigmantas Jacevičius byla. Iš 15 kalinimo metų buvo nubraukti 6,5 metų, tremtis nepanankinta, į Lietuvą grižti negalėjo. Leidimą grižti į Lietuvą gavo tik 1962 metais.

Grižęs į Lietuvą Z. Jacevičius 1969 metais baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, ilgus metus dirbo Kauno elektros tinkluose. Sukūrė šeimą, išsirinkęs savo gyvenimo palydove gydytoją Jadvygą, kartu užaugino dukterį Almą. Šiandien senelius džiugina dviejų Almos sūnų Jono ir Luko bei jų dukters šeimos pasiekimai.

2013 metais, Norilsko lagerių sukilimų 60-osios metinės vyko Lietuvos Seimo rūmuose, Norilsko sukilimo dalyviai, „Norilsko vyčiai“ bendrijos nariai, buvo apdovanoti, tarp jų ir Zigmantas Jacevičius bei Joniškietis Julius Savickas. Abujie dalyvavo visuose svarbiausiuose įvykiuose, kartu svajojo apie tai, jog kada nors sulauks Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Reikia pasidžiaugti, kad abu sulaukę šviesaus Nepriklausomybės rytą.

Aušra ŠUOPYTĖ

Pabėgimas iš tremties

pasieks... Nė nesvajojo sugrįžti į namus, tik vaizduotė nuolat savo troboj prie plutos stovėdavo ir virdavo skaniais sriubas. Mintyse ragaudavo, mėgaujosi, o tikrovėje pilvas urgždavo kaip piktas vilkas...

Barako gyventojai tarpusavy sutaře, atjautė vieni kitus. Kartą atėjo kažkoks atvykėlis ir ēmė klausinėti, ar yra moterų, kurios be šeimos? Pasisakė Valerija esanti viena. Liepė nustatyta dieną neiti į darbą miške ir laukti – atvažiuos išvežti į miestą, į darbą fabrike. Tačiau Valerija nepatikėjo tokias pažadais ir, kai atvažiauojos pasiimti, pasislėpė.

Slapstymasis nuo savų ir svetimų

Tėvynėn sugrįžo 1946-ųjų liepos 29 dieną. Įsavo kaimą Valerija bijojo vykti. Ji nesitikėjo likti nesučiupta ir neišsiusta atgal Sibirą. Juolab kad trėmimai tebėvyko plačiu mastu. Slapstytis buvo labai sunku, o ir pavojingo ne tik patiem, bet ir tiems, kas slėpė. Buvo paskelbta paieška, enkavedistai pradėjo lankytis pas giminaičius, klausinėti. Geru pažiūtam dėka Valerijai išpavyko

įsigytį padirbtą pasą svetima pavarde, taip jis tapo Janina Godeliene. Slapstėsi tuo metu Birštone. Bet ir ten nebuvo saugu. Važiuodavo į Kauną, minioje lengvai pasislėpti. Kartą išeinančių iš kino, sustabdė milicininkas, paprašė dokumentų, Valerija padavė. Pasas pariegūnui pasirodė įtartinas, nusivedė į milicijos poskyrį, sulaikė trims paroms. Tardytojas pareiškė, kad jos pasas netikras ir vertė prisipažinti. Iš pradžių Valerija neprisipažino, bet vėliau nuspindė, jog beprasmiška, vis tiek jau lagerio nebeišvengs, prisipažino, jog yra pabėgusi iš tremties. Tardytojas ne-nustebo, atkakliai reikalavo pasakyti, iš kur gavo pasą. Valerija tvirtino, kad nežino, todėl nieko negalinti pasakyti.

Manė, kad dabar uždarys į kalėjimą ir netrukus bus išsiusta etapu į lagerius, o geriausiu atveju – atgal į tremtį. Tačiau tardytojas ją netrukus išleido, liepės už trijų dienų vėl ateiti. Nuėjo abu su vyru, tas liko laukti, o Valerija, nežinodama, ko tikėtis, išėjo į kabinetą. Tardytojas atsargiai ištraukė iš po krūvos popieriu padirbtą Janinos Godelienės pasą, ištiesė Valerijai ir patyliu-

kai tarė: „Važiuokit iš Kauno kuo greičiau ir kuo toliau“.

Svarbiausia – nepasiduoti

Išvyko gyventi abu su vyru į Vilkišos miestelį – kuo toliau nuo pažistamų. Stasys gavo darbą ūkyje vairuotoju, Valerija su Janinos Godelienės pasutapo žvėrelių fermos darbininke.

Valerija save laiko žmogumi, gimusi po laimingą žvaigždę. Brolių likimas buvo tragiskas – Pranas žuvo miške partizanaudamas, Bronių, besislapsčiusi Vilniuje, draugas išdavė – buvo suimtas ir išsiustas į Magadaną dešimčiai metų. Grįžo pasiligojės, netrukus mirė.

Šiandien Janina, kuria kaimynai visą gyvenimą laikė Stasio Savolevičiaus suvygentine, velyra tapusi Valerija Savolevičiene. Visą gyvenimą Valerija sau kartojė: „Nepasiduok“, nes sunkumų gyvenimas nešykštėjo. Net ir Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę ilgai nesisekė biurokratams įrodysti, kad jis esanti Valerija Savolevičienė, ištremta į Perme 1945-ųjų vasarą, ir tik vargais negalais pavyko įveikti valdininkų abejingumą.

Irena VITKAUSKIENĖ